

TERMINOLÓGIA

Információrendszer

A TMT 1972. 1-12. számában /hivatkozva a Könyvtári Figyelő-ben KÖVENDI Dénes tollából megjelent közleményre/ kísérletet tettünk arra, hogy elhatároljuk az "információ" és a "tájékoztatás" kifejezések fogalmi tartományát, tisztázzuk használatuk irányát.

Lényegében azt szögegtük le, hogy - élve a magyar nyelv gazdagságával - célszerűnek látszik, ha az információ kifejezést

a/ a kommunikációs folyamat során közölt, továbbított, illetve "felvett", befogadott ismeretek megjelölésére használjuk, általában, vagy tartalom, illetve forma szerint minősítve /pl. műszaki információ, gazdasági információ, szűkebben: kémiai információ, üzemszervezési információ stb. vagy bibliográfiai információ, adatinformáció stb./;

b/ jelzőként, tehát "információs" formában azokra a folyamatokra és rendszerekre alkalmazzuk, amelyek a tájékoztatás és a tájékoztató folyamatait egyaránt magukba foglalják /pl. tudományos és műszaki információs rendszer/.

Egyidejűleg célszerűnek látszik, ha a tájékoztatás kifejezést az információk közlésére és/vagy közvetítésére hivatott folyamatok megjelölésére használjuk, általában tartalom, forma, esetleg "címetek" szerint minősítve /pl. tudományos tájékoztatás, szűkebben: kémiai tájékoztatás, vagy pl. referáló tájékoztatás, vagy pl. vezetői tájékoztatás/.

A gyakorlatban azt láthatjuk, hogy - minden terminológiai tisztázási kísérlet ellenére - az "információ" ill. "információs" kifejezések vonzereje igen nagy. Az idegen nyelvi megfelelők, a kétségtelen "divatosság" és az "információ" szóhoz fűződő egyes képzetek miatt /bővebb fogalomnak, vagy éppen konkrétabb, jobban körülhatárolt fogalomnak tűnik/, az információ kifejezést igen gyakran használják, ill. használjuk olyankor, amikor a "tájékoztatás" lenne indokolt /pl. Információs Intézmények Nemzetközi Regisztrációs Szolgálata vagy "25 éves az OMKDK információs ágazata" stb./.

Ugy véljük, hogy ezért nem kell meghuzni a vészharangot, még annyira sem, amennyire ez terminológiai kérdésekben egyáltalán indokolt lehet. Az esetek többségében a szövegkörnyezet tisztázza, hogy mit is jelent az adott esetben az "információ". Persze helyesebb lenne az egyértelmű terminológia használata, és mindenképpen el kell kerülni olyan terminológiai "szörnyszülötteket", mint például a következők: "... egy dolgozó a MEO-ban ellátott munkaköre mellett végzi a vállalati információt ..." /az információt nem lehet végezni, sőt ebben az esetben - a rossz létszámmellátottság ellenére - kivégezni

sem/, vagy "Az információ szakma, amit fejleszteni, szervezni és oktatni kell" /a korábbiakból következik, hogy nem az információ szakma, hanem a tájékoztatás/.

Nem felmentést adunk tehát, csak a szórszálhasogatást szeretnők elkerülni, amikor elfogadhatónak minősítjük az "információs" kifejezés használatát a "tájékoztatási" jelző helyett.

Szót kell azonban emelni a széles körűen terjedő, kifejezetten téves és ezért félreértésekre vezető szóhasználat ellen. Ennek jellegzetes példája a számítástechnikában, a folyamatszervezésben, a vezetési és szervezési ismeretek körében - és ennek nyomán szűkebb szakterületünkön a tudományos és műszaki tájékoztatás területén - unok-untalan használt információrendszer kifejezés. Ez alatt - általában - az információk gyűjtésére, feldolgozására, rendszerezésére, tárolására, keresésére és szolgáltatására hivatott rendszereket értenek, amelyek összetevői egyrészt különböző funkcióju emberek, gépek, technológiák, szabályok, másrészt természetesen a kezelt információk, tehát egyrészt azok az elemek, amelyek a rendszer funkcióit végrehajtják vagy szabályozzák, másrészt amelyek a rendszer nyersanyagát képezik.

Mi az információrendszer valójában - ha van ilyen? Nyilván az információk rendszere. Van-e az információknak rendszere? Kétségtelen, hogy lehetséges az információk különböző ismervek szerinti csoportosítása, rendezése stb. De vajon beszélhetünk-e a fenti értelemben és általában rendszerelméleti vagy rendszertechnikai értelemben az információk rendszeréről? Nyilván nem; az információknak bármilyen módon rendezett vagy csoportosított halmaza sem képes önmagában működésre, funkciók ellátására, ami pedig minden rendszer létének kritériuma.

Az információrendszer kifejezés nemcsak nyelviileg helytelen, hanem félrevezető is. Jóllehet az információk tartalma /tehát maga az információ/ igen lényeges a rendszer működése szempontjából, de nem egyedül, sőt nem is elsősorban határozza meg ezt a működést. Legalább egyenrangú, de valójában lényegesebb tényező pl. a kiszolgáló információhasználók halmazának összetétele, szükségleteik tartalma és formája. Az információrendszer szó az információk szerepét hangsúlyozza és eltereli a figyelmet a rendszerszervezés alapelvéről az input /az "adó"/ és az output /a "vevő"/ közötti optimális folyamat és az ezt szolgáló technológia meghatározó jelentőségről.

Terminológiai javaslatunk ezért /nemcsak magunknak, olvasóinknak, hanem laptársainknak és - különösen - az oktatóknak is/: kerüljék a félrevezető információrendszer kifejezést és használják a funkciót helyesen kifejező információs rendszer kifejezést, ill. változatait pl.: népgazdaság információs rendszere, vállalati információs rendszer, sőt - ha szentségtörésnek tűnik is - automatizált információs rendszer.

Vajda Erik

